

Я розкажу тобі, друже, історію, що сталася саме перед третім снігом.

Це буде дуже повільна й тиха розповідь, бо сніги завжди повільні й тихі, лише заметілі й хурделиці роблять їх колючими, та й то ненадовго.

Отож уможийся зручніше, заховай долоньку під щічку, можеш навіть заплющити оченята — бо повільні й тихі розповіді найкраще слухати саме так.

І — почнімо...

Трапалося це в одній дивній і красивій країні, яка не мала назви.

Її мешканці, а також люди із сусідніх країн, іменованих селами, називали її просто лісом.

Проте їжакові Петру це не подобалося. Бо де ж таке чувано, щоб ціла країна — нехай і не надто велика й не особливо славетна — звалася просто собі лісом, та й усе...

«Ні, так не годиться», — думав їжак Петро і кожного ранку вигадував рідній країні нову назву. Коли сон уже майже минав, але очі ще дуже не хотілося розплющувати, він лежав у солодкій дрімоті й вигадував, вигадував, вигадував... Були вже в нього і Дібровія, і Березина, і Грабія, і Калинці, й Кленовія, і Ліщинник, і Липія, і чомусь навіть Горобиностан, — та кожна з цих назв переставала подобатися їжакові Петру одразу ж після сніданку, коли він виходив на свою неодмінну ранкову прогулянку і завважував, що дерев і кущів у лісі багато, й жодне ніби не переважає інших, так що несправедливо було б називати країну на честь саме цього дерева чи куща, бо інші можуть образитися...

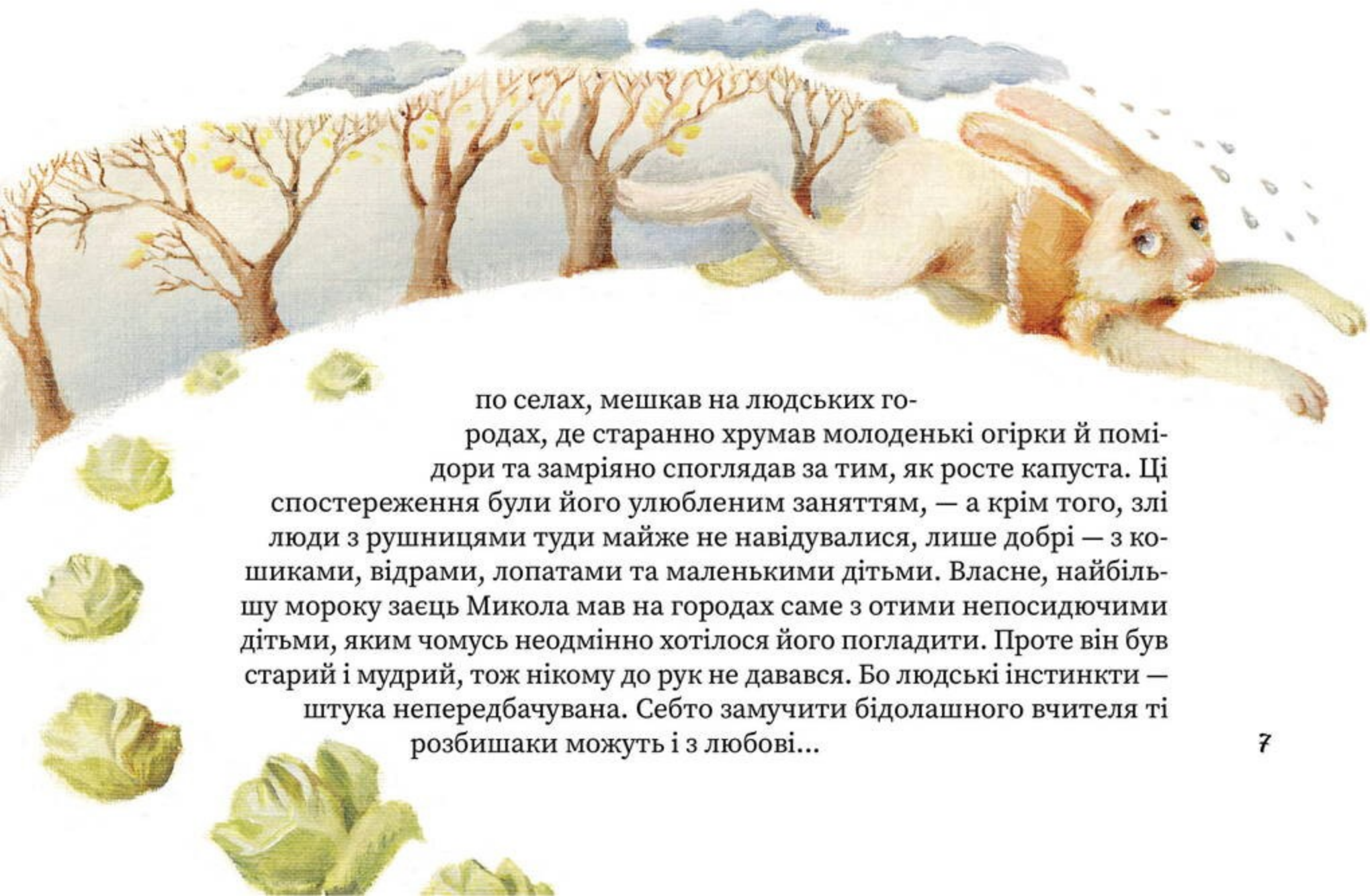
Їжак Петро дуже хотів бути справедливим і мудрим, бо сильним його назвати було годі. Звісно, сильним він хотів бути ще дужче, бо в лісі майже завжди виходило так, що гору брала саме сила, — ну, але про це маленький, колючий і зовсім не прудкий Петро не міг і мріяти. Бо доля їжака завжди інша, ніж доля, скажімо, вовка...

Проте на свою долю їжак Петро не нарікав. Він любив свою країну, хоч вона ще й не мала назви, любив яблука і груші, любив лякати гадюк, але найдужче любив школу.

Однак зі школою були проблеми. Ховалася вона в густих і колючих заростях малинника, щоб туди не могли дістатися великі звірі, — проте й це не допомогло зробити заняття регулярними. Бо, скажімо, в червні малинник старанно топтало знане на весь ліс сімейство ласунів: ведмідь Дмитро, ведмедиця Ірина, їхні пустотливі синочки Ігнат і Філіп та маленька, але ще пустотливіша донечка Альона.

Тож заняття можна було починати лише в липні, коли малина вже відродила. Однак в серпні вони припинялися, бо саме тоді починався сезон полювання й по лісу нипали злі люди з рушницями, тому старенький учитель заєць Микола не міг гарантувати безпеки ні учням, ні собі. Весь серпень заєць Микола ховався

по селах, мешкав на людських городах, де старанно хрумав молоденькі огірки й помідори та замріяно споглядав за тим, як росте капуста. Ці спостереження були його улюбленим заняттям, — а крім того, злі люди з рушницями туди майже не навідувалися, лише добрі — з кошиками, відрами, лопатами та маленькими дітьми. Власне, найбільшу мороку заєць Микола мав на городах саме з отими непосидючими дітьми, яким чомусь неодмінно хотілося його погладити. Проте він був старий і мудрий, тож нікому до рук не давався. Бо людські інстинкти — штука непередбачувана. Себто замучити бідолашного вчителя ті розбишаки можуть і з любові...

Повертався заєць Микола до лісу аж на початку жовтня, коли капусти на горах уже не було. Проте відновлювати заняття не випадало, бо в білок саме починався сезон збору горіхів, та ще їжаки запасалися пізніми яблуками, — а яка може бути школа без білок і їжаків? Отож-бо й воно...

Аж після цього школа відкривалася знову, та ненадовго — лише до перших холодів. Бо тоді чимало звірят упало в зимову сплячку, і заєць Микола наказував їм класти підручники під подушку, щоб знання засвоювалися уві сні.

Більш-менш спокійно можна було вчитися лише навесні — з березня по травень. Щоправда, в багатьох сім'ях саме тоді народжувалися нові малята, й чимало учнів мусило пропускати заняття, щоб допомагати батькам бавити молодших братиків і сестричок. Адже батьки тоді були дуже зайняті тим, щоб усіх їх прогодувати — бо ж їжі в лісі у цей час небагато...

Їжак Петро дуже засмучувався щоразу, коли заняття уривалися. Він тоді щочасно клавав підручники під подушку, через що вони були всі в дірочках. Бо підручників у їжака Петра було багато, подушка стояла надто високо, й колюча голова часто скочувалася на книжки. А тим паче він мав звичку засинати з книжкою в руках — тож дірочками в його підручниках була густо помережана майже кожна сторінка...

Перший сніг цього року випав дуже рано, ще на початку листопада. Він був мокрим, липким і свого запаху ще не мав — пахнув прілим листям, присохлими бур'янами і втомленим вітром, який завжди в лісі трохи розгублений, а часом і боязкий. Вибравшись ізранку зі своєї хатки на галявині в заростях терену, старанно замаскованої купою сухого гілляччя, їжак Петро зітхнув. Брудні клапті першого снігу скапували поміж гілок, навіваючи думки про застуду, ангіну й гірку мікстуру, яку доведеться пити, пропускаючи школу. А ще про те, що за першим снігом неодмінно прийде перший мороз, а отже, в його рідні кущі скоро

навідаються ласі істоти. Бо ягоди терену достигають із першим морозом, а доти вони терпкі й несмачні.

Якщо прийдуть люди, це ще пів біди: їжак Петро навчився давати з ними раду. В одній із книжок він вичитав, що люди — це такі дивні істоти, дуже залежні від свого зору. Вони бояться того, чого не бачать, а отже, їх легко дурити, покладаючись на інші відчуття — слух чи, скажімо, нюх. Але нюх у людей не дуже розвинений. Щоб їх налякати, потрібен гострий і різкий запах, якого їжак Петро видобути не вмів. Тому він поклався на слух — і не прогадав. Минулої осені, коли люди прийшли до його тернівника, їжак Петро заховався у свою хатку під купою сухого гілляччя й заходився голосно хропіти. Навіть голосніше, ніж він хропе уві сні. А всі їжаки, щоб ти знав, уві сні хропуть...

— Мамо! Мамо! — зачувши ці звуки, закричала раптом людина, менша на зріст (певно, то була людська дитина). — Чуєш, отам у куцах хтось хропе! Ой, як страшно!

Радий такому успіху, їжак Петро захропів іще старанніше.

— Гм, справді... — розгубилася мама. — Хто б це міг бути?..

— Може, це лиха гадюка, якої ти мені завжди наказувала остерігатися?
— Але ж гадюки нібито не хропуть... — ще дужче засумнівалася мама. — Та й гадюки вже мали б спати, донечко. Вони ж іще на Здвиження* ховаються по хащах, закамарках і вітроломах...

— Хіба ж то не вітролом? — не вгавала людська дитина. — Бачиш, яка купа гілляччя. А отой хропун десь під ним... Мамо, а може, то ведмідь?!

Старанно хропучи, їжак Петро всміхнувся, уявляючи, як очі малої на цих словах стали великі й круглі.

— Ну, ведмедеві ще ніби рано спати... Але знаєш, дитинко: береженого Бог береже. Краще ходімо звідси від гріха подалі. Бо мало що... Там, на узліссі, хоч і не такий рясний терен, зате безпечніше...

Ну, з такими страхопудами їжак Петро й цього року легко впрається. Гірше буде, коли справді ведмеді нагрянуть. Не так Дмитро та Ірина, як оті розбишаки Ігнат і Філіп, а тим паче Альона. Цих жодними звуками не налякаєш, навпаки — лише привернеш їхню увагу. Друг їжака Петра, їжак Василь, якось побував у них футбольним м'ячем. Реву було на цілий ліс, коли вся ведмежа сімейка з Альониних лап голки витягала... Їжак Петро при цьому дізнався багато нових слів і навіть деякі запам'ятав — але повторювати їх йому не хочеться. Якись вони геть не звірячі, несмачні, з якоїсь аж надто чужої мови...

— Чик-чик! — обірвав його роздуми знайомий голос. — Привіт, сусіде! Себто: бувай здоровий. Сподіваюся знову зустріти тебе тут навесні.

* 27 вересня християни святкують Воздвиження Чесного Хреста, у народі — Здвиження. Здавна українці вважали, що цього дня не можна ходити по лісу, бо гаддя саме ховається в норах і кублах, укладаючись спати на зиму. — Тут і далі прим. автора.

Це був дрозд Марко,
який мешкав у цьому-таки тернів-
нику. Пір'я на його свитці, підбитій моло-
деньким пухом, настовбурчилося, від чого
світло-коричневі смужки на краях крил стали
ще виразнішими, а рябі крапочки на сорочці аж
блищали. З усього було видно, що він зібрався в да-
леку дорогу і весь у передчутті нових вражень, та
одночас прощатися з рідним тернівником йому
дуже не хочеться. Адже далека дорога — це без-
ліч небезпек, до того ж несподіваних, а тут біль-
шість небезпек знайома, навіть рідна, й упорати-
ся з ними набагато легше — тим паче, коли маєш
доброго друга й сусіда.

Їжак Петро і дрозд Марко
завжди попереджали один
одного, зачувши

щось підозріле. «Чик-чик!» — вигукував Марко. «Ф-ф-фу!» — наїжачувався Петро. І кожен знав, де йому ховатися. Причому частіше про небезпеку попереджав саме дрозд — усе ж він уміє літати і, коли треба, може поглянути на світ ізгори. Зате їжак набагато чутливіший до ворогів, які вміють тихесенько підкрадатися або чатувати в засідці, — Марко їх іноді не завважував, і в таких ситуаціях лише Петрове чмихання рятувало йому життя. А тепер дрозд Марко відлітає, тож кожен з них муситиме покладатися лише на себе...

Утім, про далекий Ирій, мрію кожної пташки, дрозди насправді знають не більше за їжаків. Бо в теплі краї вони не летять* — дрозди взагалі не надто люблять літати, ходити по землі їм цікавіше. Тож із настанням холодів вони просто мігрують на південь — туди, де сніг не так густо вкриває землю, і на ній ще можна знайти поживу.

— А може, не полетиш? — із надією запитав їжак Петро. — Терену в нас багато, та й горобина цього року непогана вродила. — Він знав, що взимку дрозди полюбляють ласувати горобиною. — І це ж лише перший сніг, скоро він розтане...

— Так, але за першим буде другий, а тоді третій... — зітхнув дрозд Марко. — Нічого не вдієш, інстинкт у мене... Хоча, правду кажучи, нікуди летіти не хочеться. Тим паче, що я давно задумав один дослід, який можна поставити лише взимку. Та вже, певно, наступної зими спробую...

Справа в тому, що допитливий дрозд Марко був знаним у лісі натуралістом. Він старанно, з лупою, досліджував кожен лісовий закапелок, уважно вивчав життя інших пташок і звірів, тож ідей у нього завжди було дуже багато, і всіх

* Дрозд Марко — чикотень (латиною — *Turdus pilaris*). Дрозди цього виду справді не відлітають у вирій; вони лише мігрують на південь, де тепліше, а деякі залишаються на зиму в місцях гніздування. Інші ж види дроздів — скажімо, дрозд співочий (*Turdus philomelos*) та дрозд чорний (*Turdus merula*) — відлітають узимку на південь Європи, у Малу Азію та Північну Африку.

